

Таблиця 1. Загальний розподіл змістових модулів між семестрами

курс	I		II		III		IV		V		VI	
семестр	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
змістовий модуль	1,2	3,4	5	6	7	8	9	10	11,12	13	14,15	-

Література

1. **Беда Г.В.** Основы изобразительной грамоты: Рисунок, живопись, композиция: Учебное пособие для студентов пед. ин-тов по спец. №2109 / Г.В. Беда. – М.: Просвещение, 1981. – 239 с.
2. **Живопись** // Программы для педагогических институтов / Сост. Е.В. Шорохов, С.Е. Игнатьев, А.А. Унковский и др. - Сборник №14. – М.: Просвещение, 1988. – С. 26-41.
3. **Рындин А.С.** Живопись. Теория и практика: Учебное пособие. 2-е изд. / А.С. Рындин – Одесса: КП ОГТ, 2010. – 288 с.

УДК 373.22.091.33:7.047(072)

Самойленко Ю. О.

ФУНКЦІ МАЙСТЕР-КЛАСУ В ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА

В статтє виделены разные формы мастер-классов по живописи и проанализированы их функции в подготовке будущего учителя изобразительного искусства.

Ключевые слова: живопись, мастер-класс, учитель изобразительного искусства.

Суттєвим компонентом змісту професійної підготовки майбутнього фахівця з образотворчого мистецтва є живопис, який входить до переліку базових дисциплін навчального плану. Його значення для мистецької підготовки підтверджується наявністю великої кількості ґрунтовних праць щодо історії розвитку, персоналій, технік і технологій виконання (Г. Беда, В. Візер, О. Зайцев, Ю. Волков, Ю. Грінберг, Д. Кіплік, О. Яшухін, інші).

Але значення живопису у педагогічному аспекті виходить за межі мистецької підготовки і формування творчої особистості. З раннього віку починається ознайомлення з ним на уроках мови, літератури, природознавства, географії, художньої культури тощо.

Під впливом живопису здійснюється активне формування у школярів різноманітних особистісних якостей, і перш за все – здатність до художнього пізнання. Аналізуючи це поняття, Л.В. Нечаєва пише: “У художньому пізнанні як процесі в діалектичній єдності зливаються споглядання й абстракція, переживання і мислення, розум і уява, логіка та інтуїція“ [3,72]. Домінантною якістю, сформованою у цьому процесі, є естетичний смак. Естетичний смак – важлива якість гармонійно розвиненої особистості, що допомагає розуміти, оцінювати прекрасне та насолоджуватись ним у житті і мистецтві. Оптимальні умови для його формування засобами живопису створюються на уроках образотворчого мистецтва. Тому живописна підготовка майбутнього вчителя образотворчого мистецтва відіграє важливу роль у його фаховому становленні.

Отже, з огляду на важливість живописного компоненту у підготовці майбутнього вчителя образотворчого мистецтва як митця і як педагога, постійно актуальними є пошуки засобів досягнення більшої ефективності процесу живописної підготовки. Серед добре відомих засобів активізації зацікавленості студентів у творчому саморозвитку є ознайомлення з творчістю митців. Однією з форм реалізації цього засобу є майстер-класи. Побіжне згадування про них можна знайти у багатьох методичних джерелах, проте на наш погляд, як педагогічний засіб ця форма залишається не достатньо дослідженою. Спроби дізнатися більше про феномен майстер-класу через систему Інтернет показали, що зараз майстер-класи є дуже розповсюдженою формою спілкування з яскравою особистістю не лише у мистецькій галузі. Вони активно використовуються як навчальний засіб у сфері бізнесу, маркетингу, медицини, політології тощо.

Нові культурно-освітні та розважальні комплекси, що прийшли на місце клубів, використовують цей термін для назви різних за своєю формою акцій: зустрічей і концертів, курсів і

тренінгів, навчальних занять і лікувальних процедур тощо. Так, на одному із сайтів читаємо: “Майстер-клас” – це культурно-освітній центр сучасного зразка для дорослих і дітей. Під одним дахом ми зібрали все найбільш цікаве і потрібне для серця і розуму звичайного мешканця мегаполісу” [7]. На іншому сайті анонсується відкритий майстер-клас знаного російського політичного діяча, письменниці, телеведучої Ірини Хакамади, який практично є семінаром. Багато повідомлень стосується проведення нейрохірургічних, гінекологічних, інших операцій, стоматологічних і логопедичних процедур, масажів тощо. Тут же пропонуються майстер-класи по кухнях народів світу, безмежна кількість майстер-класів у галузі рукоділля, дизайну тощо. Не менше повідомлень і пропозицій щодо майстер-класів з живопису.

Проаналізувавши увесь цей масив, можна дійти висновку, що поняття “майстер-клас” уже повністю інтегроване у сучасний інформаційний простір. Його використовують для дуже різноманітних заходів, що дозволяє зробити виділення певних форм майстер-класів та визначити їх функції. Розгляд цих функцій у педагогічному контексті дозволить краще зрозуміти діапазон можливостей майстер-класу для живописної підготовки майбутнього вчителя образотворчого мистецтва.

1. Майстер-клас як колективна співтворчість.

Найдавнішою формою навчання живопису була безпосередня передача досвіду від вчителя (майстра) до учня (підмайстра) у процесі сумісного створення живописного твору. Такий спосіб передачі знань і вмінь був побудований на репродуктивному принципі “роби, як я”. Учень мав буквально повторювати дії майстра, щоб виконана ним частина твору не відрізнялася від зробленого майстром або іншими учнями. Секрет майстерності був спільним утаємниченим скарбом вправних учнів і вчителя.

Не завжди історія залишала у пам’яті ім’я вчителя й ім’я його учня, оскільки творчий процес не сприймався як одноосібний. Так, навіть уже в період проторенесансу “кожний майстер очолював майстерню-«боттегу», де під його рукою працювали учні, які згодом самі ставали майстрами. Таким чином знання й винаходи майстра ставали надбанням «боттеги», відшліфовувалися у певні прийоми, що передавалися з покоління в покоління, поступово збагачуючись і вдосконалюючись...” [2, 10].

Значення саме сумісної творчості підтверджується безіменністю, відсутністю визнання індивідуального внеску виконавця порівняно з традиційними прийомами, що з’явилося лише із наближенням Високого Відродження, коли твори стали персоніфікованими. Наприклад, добре відомо, що Леонардо да Вінчі вчився у знаменитого Верроккіо, Веласкес – у майстерні художника Херрери, потім перейшов до кращого вчителя у Севільї Бачено, так було і з багатьма іншими художниками.

Саме тому відомий мистецтвознавець Ігор Долгополов заявляє: “Витоки, ґрунти. Як вони важливі, значущі для істинного майстра! Особливу роль у становленні будь-якого крупного таланту відіграє вчитель, той, хто вводить художника у таємницю таїн, у чарівне середовище мистецтва” [1, 35].

Функцією такого майстер-класу була передача або сумісне продукування секретів майстерності. Як показує перебіг історії мистецтва, у конкретних історичних умовах це був виправданий і дуже ефективний спосіб навчання художників. Зараз рудименти такого використання майстер-класу можна знайти у формі репетиторства або коли вчитель використовує виключно репродуктивний метод. Інтернет також повний такими майстер-класами, що демонструють послідовність виконання конкретного виробу конкретним майстром. І все ж сучасне індивідуалізоване і персоніфіковане мистецтво, як і навчання мистецькій діяльності, вже не задовольняється лише репродукцією. Тому і методика живописної підготовки вчителя дещо відрізняється від репродуктивної. Але момент співтворчості залишається, оскільки педагог в процесі виконання учнем живописного твору підказує, коментує, аналізує дії студента, демонструє технічні прийоми тощо. Студент і сам спостерігає за творчістю колег та запозичує їх досвід.

2. Майстер-клас як інструктаж.

Зараз у Інтернеті можна знайти багато майстер-класів, що є записами того, як той чи інший художник послідовно виконує живописний твір. У деяких випадках демонструються і способи натягування полотна, підготовки його до роботи тощо. Якщо відволіктися від дійсної мети такого показу (буде розглянуто пізніше), це є у чистому вигляді інструктаж.

Кожен викладач живопису (вчитель, керівник гуртка) практично на кожному уроці (занятті) дає такий майстер-клас як митець і як педагог, пояснюючи і показуючи технологію виконання того чи іншого завдання.

Суттєвою відмінністю цього різновиду майстер-класу від попереднього є використання принципу “це роблять так”. Сам викладач у власній творчості може робити зовсім по-іншому, але у

педагогічній діяльності він більше покладається на рекомендації фахівців і усталені традиції викладання. Власні методичні ідеї навіть в авторських школах чи гуртках корегуються відповідно до суспільно визнаних норм навчання.

Тому на такому занятті (уроці) перш за все пояснюється і демонструється певна узагальнена технологія, доступна для оволодіння середньостатистичною особою певного віку. Учень на свій розсуд може нею скористатися повністю або частково, буквально або по-своєму, тобто – творчо.

Отриманий результат апіорі не може бути одноманітним і відображає особистісні якості автора: його здібності, ступінь підготовленості, розкутості, бажання бути неординарним тощо. У цьому і полягає функція майстер-класу як інструктажу: створення умов для відкриття особистістю власного творчого потенціалу.

3. Майстер-клас як шоу.

Це форма культурно-розважального заходу, організованого за спеціальним сценарієм, що передбачає зустріч з митцем. Його можна розглядати як найбільш традиційний випадок використання терміну “майстер-клас”.

Такі заходи мають свою давню традицію, оскільки відомі іще з античних часів, коли художники і поети влаштовували публічні змагання з поезії, обговорення творів живопису тощо.

Легендарними стали “показові сеанси” шведського художника Андерса Цорна. Про один із них, що відбувся восени 1897 року у Петербурзі, К. Бахтадзе пише: “Цорн особливо любив працювати на публіці. Під час одного з показових сеансів був написаний портрет Сави Мамонтова” [5].

І зараз відкриття художніх виставок не рідко пов’язується із виступами автора та його відповідями на запитання глядачів, під час яких він розкриває концептуальні основи власної творчості, розповідає про історію створення і виникнення ідеї того чи іншого твору, пояснює вибір композиції і засобів виразності тощо.

Зараз з’явилися і нові форми мистецьких шоу. Досить часто організуються масові гуляння з участю митців (наприклад, Дні міста), коли ті створюють мистецькі артефакти прямо перед відпочиваючими, часто дозволяючи і їм залучитися до процесу творення.

Незвичною формою є корпоративний майстер-клас – організація інформативного і активно розвиваючого дозвілля колективу співробітників, куди приїждять художники і навчають всіх нехитрих прийомів зображення.

Попри зовнішню виявлену споживацький характер таких майстер-класів як шоу, вони насправді виконують дуже корисну функцію розширення уявлень про творчий процес та зацікавлення у продуктивній мистецькій діяльності, що є основою для формування особистості поціновувача мистецтва.

Вчителі і викладачі іноді теж використовують таку форму майстер-класу, запрошуючи майстра на заняття або організуючи екскурсію у майстерню митця. Для вдалого проведення такий захід вимагає ґрунтовної підготовки: попереднього ознайомлення учнів з творчістю митця, формулювання запитань до нього тощо.

Але і самі по собі уроки чи заняття з живопису у частині вступної бесіди, інструктажу, відповідей на запитання та пояснень за стилем подібні до шоу. Не дарма ж було уведено дисципліну “педагогічна майстерність” у підготовку вчителів.

4. Майстер-клас як тренінг.

Ця форма використовується для набуття студентами і магістрантами під час педагогічної практики досвіду проведення інструктажів на уроках образотворчого мистецтва (або на заняттях гуртка).

Тренувальний майстер-клас може проводитися також і на лабораторних заняттях з методики викладання образотворчих дисциплін під керівництвом викладача, і самостійно перед групою однокурсників. Отже, функція такого майстер-класу виключно тренувальна.

5. Майстер-клас як презентація.

Все більше запроваджується практика отримання певного робочого місця на конкурсній основі. Всі студенти і магістранти мають бути готові до демонстрації і підтвердження власної майстерності під час прийому на роботу, обрання на посаду за конкурсом тощо. Така демонстрація також може здійснюватися у формі майстер-класу (як фрагмент уроку чи заняття, із обмеженою кількістю учнів, взагалі без учнів, з різними часовими обмеженнями, з виставкою авторських творів і без неї). Функція такого майстер-класу – презентація фахової конкурентно-спроможності особистості.

6. Майстер-клас як менеджмент.

Така форма найбільш яскраво представлена в Інтернеті. Вона являє собою різноманітні варіанти самореклами типу: “Всього лиш декілька годин живопису і щастя, і Ви підете додому зі справжньою картиною, виконаною у техніці олійного живопису”, або: “Як стати художником за 4 години“ і тому подібне [4]. У зв'язку з поширенням практики саморекламування з'явилися навіть нові терміни “експрес-навчання”, або навпаки – “step-be-step“ (крок за кроком) та інші. Як правило, таке навчання організують різноманітні художні галереї, популяризуючи свою діяльність, та окремі художники, які шукають нові способи підробітку і розміщують відеозаписи процесу написання картин з метою самореклами. Подібні акції повинен вміти організовувати кожен вчитель і керівник гуртка образотворчого мистецтва, залучаючи учнів до мистецької діяльності та поповнюючи контингент гуртківців.

7. Майстер-клас як самореалізація.

Як показує Інтернет, є артистичні люди з обдаруванням до публічної діяльності, яким не достатньо лише своєї образотворчої реалізації. Вони прагнуть розширити межі своєї діяльності, потребують можливостей поділитися своїми ідеями і публічних умов для їх випробування на якомога ширшому контингенті тощо.

Хтось описує власну технологію виконання живописних творів у книжках, а такі люди повідомляють про неї у формі майстер-класу в мережі Інтернет. Це не означає, що вони не прикриваються меркантильними інтересами. Але ж це не головне, адже саме радісна і бурхлива потреба публічної самореалізації є рушійною силою таких майстер-класів. Наприклад, вона вочевидь виступає у коментарях до майстер-класу для дітей Олени Ільчевої: “Я пишу свої полотна всіма пальцями руки тому, що хочу передати глядачеві ту повноту інформації і енергії, які проходять через мене під час малювання” [6].

Оскільки артистичні люди, які прагнуть до публічної самореалізації, як правило, бувають дуже харизматичними, здатними навіювати оточуючим свій настрій, майстер-класи, дані такими учнями чи студентами, можуть бути уміло використані вчителем чи викладачем для активізації творчої діяльності інших членів колективу. Навіть якщо творчі результати такої особистості не виняткові, вони провакують інших на безстрашну імпровізацію.

8. Майстер-клас як арт-терапія.

Відносно новий напрям психології, який намагається зцілювати душу через художню творчість [8]. Майстер-клас, проведений спеціально підготовленим психологом, може допомогти людині вирішити свої внутрішні конфлікти через розкріпачення, переключення уваги на забарвлену позитивними емоціями діяльність, на отримання естетичної насолоди від неї і т.п.

Кожен вчитель, керівник гуртка, викладач образотворчого мистецтва має бути хоча б якоюсь мірою теж підготовленим до цього. Адже у живописних творах безпосередньо прослідковується внутрішній стан їх авторів під час створення і відповідно підготовлений чи просто досвідчений педагог це має помічати. При потребі він може майстерно включити арт-терапевтичні елементи у структуру уроку (чи заняття), вміло скоригувавши для окремих або для всіх учнів завдання так, щоб воно сприяло покращенню самопочуття учнів, внести ігрові компоненти тощо. Хоча такі уроки завжди дещо спонтанні, вони яскраво демонструють майстерність педагога, його здатність імпровізувати у швидко змінних педагогічних ситуаціях.

Запропоноване у цій статті виділення різноманітних форм майстер-класів, досить побіжний аналіз їх сутності та функцій з точки зору педагогічної доцільності дозволило подивитися дещо по іншому на щоденну діяльність викладача чи вчителя живопису і зробити такі висновки.

1. З точки зору сучасного розуміння поняття майстер-класу, кожне заняття чи урок з живопису, проведені вчителем, керівником гуртка чи викладачем, мають ознаки майстер-класу, оскільки включають ті чи інші компоненти його різних форм: є колективною співтворчістю, способом самореалізації і самопрезентації як педагога-митця, так і учня-митця, мають елементи інструктажу, шоу, арт-терапії тощо.

2. Майстер-клас – це іманентний компонент живописної підготовки майбутнього вчителя образотворчого мистецтва. Він з одного боку виконує функцію методичного засобу здійснення живописної підготовки майбутнього вчителя образотворчого мистецтва, з другого боку – функцію наочного зразка для здійснення живописної підготовки учнів, з третього боку – функцію однієї із цілей живописної підготовки майбутнього конкурентноздатного вчителя образотворчого мистецтва, для якого самопрезентація, самореклама і мистецький менеджмент мають стати невід'ємними компонентами професіоналізму.

Література

1. *Долгополов И.В.* Мастера и шедевры: В 3-х т. / И.В. Долгополов. – Т.2. – М.: Изобразительное искусство, 1987. – 752 с.
2. *Західно-європейський живопис 14- 18 століть*: Альбом /Авт.- упоряд.: Л.М. Сак, О.К. Школярєнко. – К.: Мистецтво, 1981. – 264 с.
3. *Мистецтво у розвитку особистості*: Монографія / За ред. Н.Г. Николо. – Чернівці, Зелена Буковина, 2006. – 224 с.
4. originaloff.com.ua/#ru/qoods/type...
5. shkolazhizni.ru/archive/0/n-27022/
6. www.artodessa.com.ua/index.php
7. www.masterklass.org/rus/who-we-are/whot-for
8. www/psyinst.ru/napr/php

УДК 378016:74./76.068

Колянова О.Г.

МЕТОДИКА ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ СТУДЕНТІВ ДО ІНТЕРПРЕТАЦІЇ ТВОРІВ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА

В статье рассматриваются особенности внедрения экспериментальной авторской методики формирования готовности будущих учителей изобразительного искусства к интерпретации художественных произведений в учебно-воспитательный процесс высших учебных заведений.

Ключевые слова: методика, готовность учителя к интерпретации художественных произведений, учебный интерпретационный дискурс.

В умовах особистісної орієнтації сучасної освіти нового змісту набуває підготовка вчителя до ефективної роботи із художнім твором, оскільки, як зазначає О.Рудницька, її завдання «...зумовлюють необхідність набуття вчителем нетипових для традиційної освіти умінь: розкривати учням своє особистісне бачення мистецького твору, активізувати процеси художнього сприйняття, переживання; «відчувати» внутрішній світ іншого, його особистісні потреби, здійснювати діалогове спілкування з творами мистецтва...» [1, с.34]. В «Концепції художньо-естетичного виховання учнів у загальноосвітніх навчальних закладах» акцентується необхідність введення «в науково-педагогічний обіг і шкільну практику поняття «інтерпретація» творів мистецтва, адже принципового значення набуває пошук учнями в мистецтві особистісно значущих смислів, співзвучних власному духовному світу, художньо-естетичному досвіду. Тому актуальності набуває питання розвитку в учнів, особливо старшого шкільного віку, навичок самостійної інтерпретації творів різного художнього рівня...» [2]. Відповідно до цього постає проблема ефективної підготовки вчителя, здатного самостійно інтерпретувати твори образотворчого мистецтва та організувати інтерпретаційну діяльність інших.

Зазначимо, що в галузі образотворчого мистецтва питання аналізу та інтерпретації художніх творів розглядаються переважно в межах проблеми композиції та композиційної діяльності вчителів образотворчого мистецтва (Є.Грегорян, Ф.Кравчук, Л.Любарська, І. Пастир, М. Пічкур, М. Резніченко, В. Щербина, М. Яремків та ін.). Серед досліджень, присвячених художньо-педагогічному аналізу творів образотворчого мистецтва, слід виокремити роботи Н.Яковлевої (1997, 2000, 2004). Окремо стоять спроби осмислити проблему інтерпретації мистецьких творів з опорою на методологію художнього пізнання (В.Дуніна, М.Ратко) та повернути шкільному аналізу фундаментальну методологічну базу (О.Медкова).

Але незважаючи на певні здобутки в плані удосконалення методів пізнання формально-змістової цілісності художнього твору та шляхів оптимізації фахової підготовки студентів у зазначеному напрямку, слід відзначити, що на сучасному етапі відсутня цілісна методика формування готовності майбутніх педагогів-художників до інтерпретації творів образотворчого мистецтва. Рівень готовності студентів в плані дослідження залишається доволі невисоким, про що свідчать дані діагностувального етапу педагогічного експерименту, який проводився на базі Ізмаїльського державного гуманітарного університету, Криворізького державного педагогічного університету, ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди» та художньо-графічного факультету Південноукраїнського державного педагогічного університету. Відтак, постає питання про необхідність коригування фахової підготовки студентів з метою більш